

Kelionių projekto „1000 Pasaulio stebuklų“ autoriai, keliauninkai Audrius ir Alma Sutkai, rudenį nusprendė praleisti atrasdami Balkanų pusiasalio šalis, o pirmoji jų – Bosnija ir Hercegovina. Vos pora tūkstančių kilometrų nuo gimtojo Panevėžio ir keliautojai visureigiu, tapusiu kelionės namais ant ratų, pasiekė savo kelionės startinę tašką. Tiesa, visos kelionės tolimesniuose kraštuose prasideda nuo procedūrų kertant sieną, o tai, kaip pasiseks šis procesas, numatyti iš anksto sunku.

„Keli tūkstančiai kilometrų nuo namų ir atsiradome prie Bosnijos ir Hercegovinos sienos. Visą laiką sienos kirtimas yra vienas didžiausių rūpesčių, nors niekada nesiveži nieko nelegalaus, visada turi visus reikiamus dokumentus ir įgaliojimus, bet muitininkai yra viena iš mūsų grėsmių“, – su šypsena veide apie kelionės pradžią pasakoja A. Sutkus ir sako, kad šį kartą šalis įleido ganėtinai svetingai, o dokumentų patikra muitinėje truko vos dešimt minučių.

Keliauninkas pasakoja, kad nepaisant sklandžiai įvykusios dokumentų patikros, sienos kirtimas muitinės punktuose visada kelia šioki toki jaudulį. Ne išimtis ir šį kartą, kai prieš akis užsidedė raudona šviesa ir teko stoti prie dar vieno iš langelių, kuriame reikėjo atlikti vieną iš sienos kirtimų procedūrų. Tiesa, situaciją palengvina tai, kad vietinėje kalboje slavizmų yra pakankamai nemažai ir, kaip sako keliautojas, kalbos mokėjimas, kurią buvo priversti mokytis mokykloje, čia kartais padeda.

Pirmas išpūdis – didelis gyventojų susipriešinimas

Pasakojant pirmąjį išpūdį apie Bosniją ir Hercegoviną keliautojai visų pirma paminėjo, jog tai šalis, kurioje labai neapibrėžtas tautiškumas. Dalis šios šalies gyventojų dar nuo Jugoslavijos subyrėjimo laikų, nuo karo yra ne iki galo apsisprendę kur nori gyventi, nors ir yra Bosnijos ir Hercegovinos piliečiai.

„Vos įvažiavus į šalį už keliolikos kilometrų įvažiuoji atrodo į dar kitą valstybę, kuri vadinasi Serbska respublika. Čia gyvena dalis tų, kurie norėtų, kad jų šalis vadintųsi Serbija, taip pat čia naudojami kirilicos rašmenys“, – pasakoja Audrius ir pamini, jog dvigubi užrašai – tiek kirilica, tiek ir lotyniškais raidėmis – sutinkami didelėje Bosnijos ir Hercegovinos dalyje, tik skirtingai nei Serbska respublikos teritorijoje, kitur žmonės paslepia, užpairo užrašus, parašytus kirilica.

Važiuojant palei Kroatijos sieną dažnai galima išvysti iškeltas Kroatijos vėliavas ant namų ar sodybų. Ten gyvenantys žmonės norėtų būti kroatais, nors taip pat gyvena Bosnijos ir Hercegovinos teritorijoje: „Taip tęsiasi šimtais kilometrų ir sunku suprasti kuom tokia nesantaika valstybėje gali baigtis arba kaip tik – kas dėl to gali prasidėti. Tai, kad vietiniai

vis dar aiškinasi dėl savo tapatybės bene labiausiai krenta į akį vos čia atvykus.“

Nepaisant vidinių nesutarimų, bendraujant su gyventojais keliautojams jie pasirodė šilti, taikūs ir draugiški. Paklausus kelio vietiniai visada pasiteirauja iš kur pora atvykusi ir išgirdę apie Lietuvą išreiškia didelę pagarbą mūsų šaliai. Ir, šypsosi keliautojas, vietiniai būtinai pamini, jog vienintelis dalykas, dėl ko pyksta ant Lietuvos – krepšinis.

Tiesa, apie šią šalį vis dar tvyro daug mitų ir įsitikinimų, neva čia dar vyksta karas, bet tiesa yra tokia, kad nors karas ir pasibaigęs, visos miestų sienos byloja apie tai, kad jis ne taip seniai dar vyko – pastatai su užtaisytom skylėm, išsprogdinti ir nesutvarkyti laiptai ir panašūs apgaditimai.

Džiuginančios degalų ir maisto kainos

Kirtus šios šalies sieną dėmesį atkreipia ir kainos, kurios čia pastebimai mažesnės nei Lietuvoje ar didelėje dalyje Vakarų Europos. Dyzelino kainos degalinėse, kuriose lankėsi keliautojai, čia svyravo nuo 1,15 iki 1,20 euro.

Vakarienė restorane ant vandenyno kranto dviem, valgant šviežią žuvį su daržovėmis, taure vyno ir boku nealkoholinio alaus čia gali kainuoti 12-15 eurų. Vienos maisto porcijos kainos įprastai svyruoja tarp 6-7 eurų ir, lygina keliautojas, vakarienės patiekalas čia kainuoja panašiai tiek, kiek Lietuvoje tenka mokėti už dienos pietus. Tokia pati maisto kainų tendencija išlieka ir parduotuvėse – kokybiška mėsa, čia populiarūs įvairūs kepiniai, kainuoja gerokai mažiau: šviežias batonas gali kainuoti vos 20-30 euro centų.

Tautinė virtuvė

Prieš kiekvieną kelionę pora daro kruopščius namų darbus tam, kad iš karto turėtų planą ir tikslą apie tai, ką pamatyti, patirti ir paragauti. Vietinė virtuvė ne išimtis – keliautojai pasiruošę net sąrašą patiekalų, kuriuos norėjo paragauti, tačiau pavyko atrasti ir paragauti tik dešimtadalį jų. Didelė dalis vietinės virtuvės jau išnykę, pasikeitę patiekalų pavadinimai arba visai nebegaminami, tad, pavyzdžiui, ėriuko smegenų paragauti neteko.

„Populiariausias vietinis patiekalas vadinasi čevapi ir yra panašus į mėsainį – kepta bulka, įdaryta mėsos kukuliais ir apipilta grietininiu padažu. Skiriasi pateikimo būdas, bet šitą patiekalą galima rasti beveik visur. Taip pat populiarus patiekalas, panašus į mums žinomą guliašą – dagara. Septynias aštuonias valandas virta jautiena su bulvėm, čia karaliaujančiom paprikom, kitom daržovėm“, – apie vietinę virtuvę dalinasi A. Sutkus ir sako, kad paprikos čia viena populiariausių daržovių ir galima jų rasti įdarytų viskuo – mėsa, ryžiais ir panašiai.

Kelių yra ir gerų, ir sunkiai pravažiuojamų

„Prieš važiuojant į Bosniją ir Hercegoviną girdėjau daug žmonių sakančių, kad keliai ten labai prastos kokybės, bet jau lankęs šimtą skirtingų pasaulio šalių galiu pasakyti, kad keliai tikrai nėra blogi. Čia labai kokybiškos mokamos autostrados, bet mokesčiai nėra dideli – 3-5 eurai už 40-60 kilometrų.

Paprasti rajoniniai keliai yra tokie, kokie yra ir ant jų negali pykti. Jie keičiasi kasdien – lyja, sninga, šąla, bet galima matyti daug kelių remonto technikos, tad darbai taip pat vyksta kasdien“, – dalinasi keliautojas ir pamini, kad kartais geriau geras žvyrkelis nei prastas asfaltas.

Tiesa, keliaujant „Land Rover Defender“, kuris jau pagamintas taip, kad įveiktų sudėtingus bekelės iššūkius, kone visais šios šalies keliais važiuoti buvo pakankamai komfortiška.

A.Sutkus sako, kad kalnų keliai turi savos specifikos, mat priklausomai nuo besikeičiančių oro sąlygų keičiasi ir jų pravažiuojamumas – kartais tenka stoti ir laukti, kol bus pašalinta viena ar kita kliūtis.

„Vyraujantys automobiliai kalnuose yra seni antros kartos „Golf“ ir „Lada“ modeliai. Daugelis jų be valstybinių numerių ir niekas ten jų kalnuose netikrina. Vairuoja jie čia kaip kalniečiai: kur reikia saugumo, vairuoja saugiai, kur mato, kad galima lenkti, lenkia ir per ištisinę liniją. Tai kartais tenka elgtis taip pat, kitaip tapsi trikdžiu kelyje“, – pasakoja Audrius.

Pora sako, kad „Defender“ čia sulaukia daug vietinių žvilgsnių – jie retai kada tokiais važinėja, o miestuose sunku surasti didžiųjų automobilių gamintojų salonų ar aptarnavimo centrų. Taip pat labai mažai ir elektromobilių įkrovimo stotelių ar saulės elektrinių, nors saulės šiuose kraštuose labai daug.

„Taip pat galima matyti labai daug tokių pačių keliautojų kaip mes iš artimo užsienio. Labai daug keliaujančių vokiečių, olandų, šveicarų. Turbūt visi čia atvyksta dėl gamtos grožio, skanaus maisto ir įdomių kelioninių nuotykių“, – apibendrina A. Sutkus.

Išmaišę Bosniją ir Hercegoviną keliauninkai žada traukti į Juodkalniją, kur taip pat praleis kelias savaites, per kurias sieks pažinti vietinę gamtą, paragauti virtuvės šedevrus ir, žinoma, pažinti vietinius žmones.

„1000 Pasaulio stebuklų“ Bosnijoje ir Hercegovinoje – šalyje, kur
pigus maistas, daug saulės, vietiniai mėgsta Lietuvą

